

Lopend *Vuur*

Onverhard wandelen

Waarom we wandelen
Vrij wandelen, beleven en streven
Onverhard wandelen met honden
Blootsvoets door het leven
Stiltewandeling
Wandeljewel

Van de redactie

De redactie is sinds kort versterkt met twee TeVoet-leden uit Zuid-Holland: Flip Bool en Veronica Hekking. Welkom!

Het thema van dit nummer is de wandelbeleving. Uit de grote hoeveelheid informatie die de Wandelmonitor bevat, heeft de redactie geprobeerd het 'Waarom van wandelen' te destilleren. Verder interviewden we een vrije wandelaar en een wandelaar die als passie heeft met honden te wandelen. Een andere passie waar wij aandacht aan geven is wandelen op blote voeten. En bij wandelbeleving hoort natuurlijk ook aandacht voor pelgrimswandelen: een redactielid deed mee aan een stiltewandeling van een pelgrimsoord in Zuid-Limburg. Wandelen kan goed werken in een coachingtraject, vertelt een wandelcoach.

In de rubriek Regionieuws weer nieuws over spookkruisingen. De NABO bij Bodegraven (Nieuwerbrug) is nu echt vervangen door een voetgangerstunnel, die in augustus is geplaatst. De opening zal waarschijnlijk in het najaar plaatsvinden. Ook bij Enkhuizen is een onderdoorgang onder het spoor gerealiseerd met behulp van een hangbrug met vlonderpad. Bij Leyduin zou een tunnel komen, maar het plaatselijk bestuur wil niet. TeVoet hoopt samen met Wandelnet goede argumenten gevonden te hebben om het afwijzend besluit van B&W aan te vechten.

We hopen dat u dit nummer met plezier zult lezen.

Vereniging TeVoet 30 jaar

Op 24 november 1994 is de Vereniging TeVoet officieel opgericht.

Lustrumwandeling

Op zaterdag 5 oktober as. wordt dit gevierd met een lustrumwandeling van Ede naar Lunteren, met onderweg een feestelijke lunch die wordt aangeboden door het bestuur. Zie voor meer details de website van TeVoet.

Lustrumnummer Lopend Vuur

Het decembernummer van Lopend Vuur willen we aan het verleden, het heden en de toekomst van TeVoet wijden. Mocht u mooie verhalen, leuke anekdotes of frisse ideeën hebben, laat het de redactie weten.

Colofon

Lopend Vuur is het ledenblad van de vereniging TeVoet. Het verschijnt driemaal per jaar.

Jaargang 30 • nummer 2 • september 2024

Redactie

Bert de Boer, Flip Bool, Alice Drenthe, Veronica Hekking, Arie de Jong, Constance Kemperman, en Jan Rijnsburger. Daarnaast werkten aan dit nummer mee: Nico van Delft, Eeffien Huizing, Jeroen Jacobse, Peter Oosterling, Wim van Tuyl, Harry Uitermark, Rob van der Werff.

Reacties en bijdragen kunnen worden gezonden naar: redactielopendvuur@tevoet.nl.

Vereniging

TeVoet ziet zichzelf als de vereniging van hoeders van het onverharde pad. TeVoet behartigt in Nederland al 30 jaar de belangen van de recreatieve wandelaar en zet zich in voor behoud, verbetering en uitbreiding van onverharde paden. TeVoet streeft naar een wandelinfrastructuur die goed toegankelijk en bewegwijzerd is en die de mogelijkheid biedt cultuurhistorische en landschappelijke waarden te beleven. De vereniging staat ten dienste van de leden, die vooral lokaal en regionaal als vrijwilligers actief zijn.

Lidmaatschap

Voor het aanmelden van nieuwe leden en voor verhuisberichten: Ledenadministratie TeVoet, Antwoordnummer 47, 3350 VB Papendrecht (postzegel niet nodig), ledenadministratie@tevoet.nl. Bankrekening NL95 TRIO 0320 6261 05 ten name van TeVoet. Het lidmaatschap van de vereniging bedraagt € 25,- per jaar. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 december schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie. Elke opzegging wordt bevestigd. Is de bevestiging niet binnen twee weken door de opzegger ontvangen dan is de opzegging niet bij TeVoet terecht gekomen. TeVoet is erkend als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Bestuur

Jeroen Jacobse (voorzitter@tevoet.nl)
Berry van Iersel (secretaris@tevoet.nl)
Nico van Delft (penningmeester@tevoet.nl)
Jan Rijnsburger (bestuurslid2@tevoet.nl)
Bestuursassistent: Ria Snoek

Regiocontactpersonen

Contactinformatie van de regiocontactpersonen is te vinden op de website <www.tevoet.nl>Over TeVoet>Vereniging

Vormgeving en druk

Obreen Media, Hendrik-Ido-Ambacht

Het volgend nummer van Lopend Vuur verschijnt in december 2024. Dit nummer zal geheel gewijd zijn aan het 30-jarig bestaan van TeVoet. Inleveren van kopij vóór 25 oktober 2024 bij: redactielopendvuur@tevoet.nl

Foto omslag: Bert de Boer

- 2 Van de redactie
- 4 Van het bestuur
- 4 Impressie van de ALV
- 5 Waarom we wandelen
- 8 Vrij wandelen, beleven en streven
- 10 Onverhard wandelen met honden
- 12 Blootsvoets door het leven
- 14 De paden op...
- 15 Stiltewandeling
- 16 Wandeljewel
- 18 Regionieus

Van het bestuur

Er is wat te vieren

TeVoet bestaat 30 jaar. Reden voor een feestelijke wandeling op 5 oktober. Meer dan vóór, zijn we een vereniging van wandelaars: om knelpunten, afsluitingen, en bedreigingen te signaleren. Dat vraagt vaak een lange adem. Hebben we die, dan zijn er wel degelijk successen te boeken. Dankzij vasthoudend verzet en lobbywerk zijn op verschillende plaatsen waar onbewaakte spoorovergangen (NABO's) zijn opgeheven, alternatieve kruisingsgelegenheden voor wandelaars gekomen. In Enkhuizen een mooie vlonderpassage onder een spoorbrug. En door intensief lobbywerk van TeVoet samen met bewoners van Nieuwerbrug werden de gemeente Bodegraven-Reeuwijk, Prorail, Gasunie en de provincie op één lijn gebracht om een wandelduiker te realiseren voor de opgeheven NABO Nieuwerbrug. Hierdoor blijft het mogelijk - op de grazige kruinen van de Wierickedijken - van de cultuurhistorische en natuurlijke waarde van het waterlinielandschap te genieten. Hulde voor Peter Oosterling, Bert de Boer, Henk Zandvoort en vooral Eeffien Huizing. TeVoet droeg ook financieel een steentje bij met €5.000,00 uit de barrièrepot.

Versterking gevraagd

De Algemene Ledenvergadering in april (zie impressie hiernaast) ademde weer veel ambitie. Maar om effectief te blijven zijn meer mensen nodig in het bestuur, om alle plannen uit te werken, nieuwe initiatieven te ontwikkelen, en (tijdelijke) uitval van bestuursleden op te vangen. Wie pakt de handschoen op? We zijn een organisatie die vooral in de regio actief is. Samen bereik je meer en is het leuker! In vier provincies missen we nog contactpersonen.

Vraag je daarom eens af: welk steentje kan ik bijdragen, en hoe? Neem contact op met één van de bestuursleden, of met de contactpersoon uit je regio, om dit te bespreken.

Jeroen Jacobse, voorzitter

Nog steeds: meer leden nodig

Nogmaals de oproep aan ieder lid om nieuwe leden of partnerleden te werven. Met meer leden wordt onze vereniging een sterkere gesprekspartner voor (semi) overheden en natuurbezitters om onze wandelbelangen te behartigen. Het lidmaatschap kost € 25,00 per kalenderjaar en een partnerlidmaatschap (wonend op hetzelfde adres, samen één exemplaar van Lopend Vuur) kost slechts € 10,00 per kalenderjaar.

Nico van Delft

Impressie van de ALV

Een locomotief-loods uit 1868 in Culemborg die in de vorige eeuw in gebruik was als fabriek van het meubelmerk Gelderlander en nu een culturele hotspot is, daar gaan we naartoe. Alweer een verrassende vergader-locatie voor de Algemene Ledenvergadering op 20 april jl.

Een eenvoudige ruimte in de oude fabriek vult zich gestaag. Achter de lange bestuurstafel zit Berry (secretaris) in z'n eentje. Nico (penningmeester) heeft zich ziek gemeld. Ineke (bestuurslid) is teruggetreden en zit in de zaal. Jan (bestuurslid) houdt zich tijdelijk afzijdig, maar is er wel. Het is 10.30 uur, waar blijft Jeroen (voorzitter)? "Ik dacht dat we om 11 uur zouden beginnen," is zijn excuus als hij enkele minuten later binnenkomt en onmiddellijk iedereen welkom heet en de vergadering opent. Als eerste wordt afscheid genomen van Ineke. Na 9 jaar in het bestuur is het wel genoeg. Het 'werk' zag ze als een soort corvee. Een warm en dankbaar applaus geldt als dank. Dan blijkt Jos van der Heide te stoppen als ode-wandeling-coördinator. Vier stuks dit jaar. Wim van Tuyl wil het stokje wel overnemen. Mooi! En ook is er nog een kersverse ridder in ons midden (Jan) en uiteraard gaan ook hiervoor de handen stevig op elkaar. De financiën krijgen niet veel aandacht: de penningmeester is er niet. Door een gebrek aan nieuwe aanwas blijft het wel interen. Nieuwe aanwas is ook nodig voor het bestuur. Nico zal in 2025 aftreden. Meld u aan!

De Vereniging bestaat in november 30 jaar. Dat kan bijvoorbeeld gevierd worden met een wandeling bij Nieuwerbrug na de plaatsing en ingebruikneming van de duiker onder het spoor bij de Dubbele Wiericke. Lopend Vuur zal aan de ontstaansgeschiedenis in een lustrumnummer de nodige aandacht besteden. De redactie wordt uitgebreid met Flip Bool en Veronica Hekking. Om wat vaker bij elkaar te komen is het organiseren van themadagen wel een idee. Maar wie gaat dat doen? Mogelijke onderwerpen: Routeplanners, Omgevingswet. De notitie over een Wandeloptimaal pad geeft de nodige vragen en opmerkingen. Wellicht kun je bestaande routes hierop beoordelen, om zo de - voor velen discutabele - criteria te testen. Al met al was het weer een lange zit. Nu even lunchen en dan aan de wandel.

Constance Kemperman

Wandeling na ALV - foto Bertie Schonk

Waarom we wandelen

Wie zich met wandelen bezighoudt is snel geneigd het te hebben over de wandelinfrastructuur, over routes of zelfs de beste wandelschoenen. Voor de meeste wandelaars begint het wandelen echter met een reden om te wandelen. Als we de wandelaar beter willen begrijpen, dan vragen de beweegredenen van mensen om te wandelen aandacht. Bij TeVoet is het daarbij onvermijdelijk het vergrootglas te richten op de passie voor ‘onverhard wandelen’. Is onverhard wandelen het doel, of het middel, en als dit het middel is: waartoe dan wel? Voor Lopend Vuur dook Arie de Jong in de vraag: waarom wandelen we?

Op 16 juli 1911, dus nog voordat de Eerste Wereldoorlog uitbrak, vertrokken drie wandelaars vanaf de Dam in Amsterdam, wat werd bijgewoond door een flinke menigte. De drie, Bram Mossel, Frans van der Hoorn en Gerard Perfors, waren idealisten: vegetariër, geheelonthouder, pacifisten, Esperantisten. Ze wilden een wandeling rond de wereld maken, daarom noemden ze zich wereldwandelaars, en met hun wandeling wilden ze aandacht vragen voor hun idealen. Het waren geen geoefende wandelaars: op de eerste dag al kregen ze grote last van blaren. Ze zetten door, totdat ze jaren later strandden in Palestina. Wim Willems heeft er een prachtig boek over geschreven (*De wereldwandelaars. Een verbond van idealisten*, Querido, Amsterdam 2020).

Zo uniek was het doel van de wandeling van de wereldwandelaars niet. Wel hun ambitie en uithoudingsvermogen om een eindeloze wandeling te ondernemen. De vele anderen die in de loop van de tijd, in ieder geval vanaf de negentiende eeuw, gingen wandelen

om hun idealen onder de aandacht te brengen, deden dat meestal door deelname aan een demonstratieve optocht. Een enkele keer kon die meerdaags zijn. Een van de meest bekende is die van Mahatma Gandhi en zijn volgelingen, die ongeveer 400 kilometer liepen bij de zogeheten zoutmars, die begon op 12 maart 1930. Op 6 april kwam de onderweg gegroeide optocht aan bij de oceaan, met het oog op het zelf gaan winnen van zout. Er werden 60.000 mensen gearresteerd, maar de opstand was succesvol: de Britse koloniale bezetters konden niet meer om de belangen van de Indiase bevolking heen.

Naast idealistische wandelingen en demonstraties zijn bedevaarten en processies een bijzondere vorm van wandelen. Bekend zijn de eeuwenoude bedevaarten die samenhangen met het katholieke geloof, maar ze zijn er evengoed bij andere religies. Zo is er de wens van elke moslim om een keer de bedevaart naar Mekka te maken. Boeddhisten richten zich op vier belangrijke plaatsen waar ooit Boeddha was. Sommige (mannelijke) Hindoes dompelen zich gaarne onder in de Ganges, maar men kent ook een bijeenkomst die elke 13 jaar wordt gehouden en waar minstens een miljoen Hindoes op afkomen. Een bedevaart ondernemen kan evengoed gaan om een verdieping van het eigen geloof als het opleggen van een straf aan jezelf. Vooral in de Middeleeuwen was dat laatste voor christenen het geval. Dat vroeg bij terugkomst om een bewijs dat je in de opgegeven bedevaartsplaats was geweest, zoals bijvoorbeeld de St. Jacobsschelp als je op en neer naar Santiago de Compostella moest lopen. Gaandeweg werden zulke lange bedevaartstochten door katholieken minder gemaakt. Lourdes bleef wel in trek, maar omdat het ging en gaat om de genezing van zieken werd zo'n tocht zelden wandelend gemaakt. Toch is het maken van een bedevaartstocht weer aangetrokken, maar niet gekoppeld aan geloof. Vooral de tocht naar Santiago de

Compostella is in trek. Al lopen de meesten er wel naartoe, maar niet meer terug. En ten overvloede: veel bedevaarten zijn niet meerdaags, maar gericht op een heilige plaats in de buurt waar je alleen of in groepsverband naartoe gaat.

Iedereen wandelt?

Stappen we af van het ‘grote werk’, dan is het de vraag hoeveel mensen wandelen, hoe vaak ze het doen en hoe lang een wandeling is, om terecht te komen bij de moeilijke vraag: waarom mensen wandelen. Gelukkig zorgt Wandelnet er eens in de zoveel jaar voor dat we daarover cijfers krijgen. Wie zelf alles wil nalezen, vindt de Wandelmonitor op de website van Wandelnet.

Er zitten haken en ogen aan de uitkomsten. Bij de laatste Wandelmonitor uit 2021 werden de gegevens verzameld toen corona maanden eerder was uitgebroken. De coronapandemie zorgde voor een flinke toename van het wandelen, omdat veel andere activiteiten en vakantie houden niet meer konden. In de rapportage wordt daarover een opmerking gemaakt dat na het uitbreken van corona er veel meer werd gewandeld, maar bij de onderzoekers was de hoop dat deze groei een blijvende zaak kon zijn. Vooralsnog lijkt het er echter op dat mensen weer terug zijn bij hun gedrag van vóór 2020. Er wordt weer volop vakantie gehouden (al zitten daar heel wat wandelvakanties tussen, dat wel). Hoe dan ook maakt het dat de uitkomsten van het onderzoek hoger uitvallen dan de actuele werkelijkheid. Aan het belangrijkste bezwaar bij de vertekening van de uitkomsten wordt in de rapportage geen aandacht besteed. De uitkomsten vloeien voort uit een breed onderzoek onder Nederlanders die een vragenlijst hebben ingevuld over hun wandelgedrag. Het is nu eenmaal onmogelijk om buiten te meten hoeveel mensen wandelen, hoe lang ze doen over een wandeling, laat staan waarom ze aan het wandelen zijn. Alle bevindingen zijn dus gebaseerd op wat mensen er zelf over melden. Dat geeft een vertekening, maar geen idee in welke mate.

Hoe dan ook, om twee redenen zijn de uitkomsten waarschijnlijk hoger dan de werkelijkheid. Ook als je dat incalculeert, blijft het wandelen overeind als een belangrijke activiteit.

Niet iedereen wandelt even lang en even vaak

Op grond van het onderzoek zeggen meer dan 12 miljoen Nederlanders vaak, regelmatig of soms een ommetje te lopen, een wandeling van minder dan een uur en meer dan 20 minuten. In totaal 1,8 miljard ommetjes per jaar. Zo’n 10 miljoen Nederlanders maken minstens eens per maand, maar vaak zelfs elke dag een ommetje. Ik vermoed dat daar veel hondenbezitters bij zijn.

Bijna 10 miljoen Nederlanders zouden wel eens/wat vaker/heel vaak een wandeling maken van 5 tot 10 kilometer.

		(dag)wandeling	ommetje
1	Ontspanning	68%	65%
2	Fit/gezond worden/blijven	62%	61%
3	Natuurbeleving	56%*	31%
4	Er even tussenuit	55%	51%
5	Omdat ik het leuk vind	51%*	39%
6	Frisse neus halen	48%	67%*
7	Bezinning/hoofd leegmaken	38%	42%
8	Gezelligheid	37%*	21%
9	Gevoel van vrijheid	33%*	21%
10	Hond uittlaten	17%	22%

* significant vaker genoemd

De onderzoekers becijferen in totaal 543 miljoen van zulke wandelingen, maar dat lijkt me misplaatste nauwkeurigheid. Overigens zegt een derde van al die wandelaars dat minstens eens per week te doen. Mijn vermoeden is dat veel anderen zulke wandelingen alleen maken tijdens hun vakantie of omdat iemand anders ze meetroont. Maakt niet uit, veel mensen stappen dus af en toe of heel vaak stevig door.

Komen we bij de dag-wandelaars, die een wandeling maken van minstens 10 kilometer. Meer dan 4 miljoen mensen zouden dit doen. Voor de meesten trouwens eens per maand of in de vakanties. Een kleine groep van ongeveer een half miljoen mensen maakt zulke wandelingen van minstens 10 kilometer tenminste eens per week.

Motieven om te wandelen

Zo komen we bij de hamvraag: waarom maakt men al die wandelingen? Bij een aantal antwoorden maakt het niet zo veel uit of het gaat om een ommetje of een langere wandeling. Eén op de vijf laat weten dat het (onder andere) gaat om het uittlaten van de hond. Alle andere redenen slaan direct terug op de eigen beleving. Twee op de drie vinden ontspanning in het wandelen. Bijna evenveel mensen laten weten op die manier fit te blijven, belangrijk voor hun gezondheid. Meer dan de helft zoekt bij de langere wandeling de natuurbeleving, al is ook een derde van de ommetjeslopers dat toegedaan. Bij de mensen die een ommetje lopen laten twee van de drie weten dat ze een frisse neus halen. Heerlijk vind ik de reactie van de helft van de wandelaars die wat langer lopen: ‘Omdat ik het leuk vind.’ Omdat ongeveer een derde laat weten te wandelen voor de gezelligheid, mag je vermoeden dat deze mensen meestal niet alleen lopen, of ze moeten onderweg natuurlijk een praatje gaan maken met iemand die ze toevallig tegenkomen of een poosje op een terras gaan zitten. Vreemd genoeg laat niemand weten dat hij of zij ergens naartoe wil, dus dat viel buiten het bestek van de Wandelmonitor.

Helemaal te voet

Interessant is dat een deel van alle verplaatsingen volkomen te voet werd afgelegd en dat zou gaan om meer dan een vijfde van alle verplaatsingen. De rest is met de fiets, een auto, het openbaar vervoer. De onderzoekers probeerden te achterhalen voor welk soort bestemmingen mensen volledig te voet gaan. Voordat corona uitbrak betrof dat bij een kwart van de verplaatsingen louter een wandeling, maar in de coronatijd liep dat op tot 38%. De rest is een waaier van: boodschappen doen, naar school of werk, noem maar op.

Wie is de wandelaar?

Het wandelgedrag verschilt wel wat tussen leeftijdsgroepen. Naarmate mensen ouder zijn maken er minder een lange wandeling. De helft van de wandelaars vindt het bij langere wandelingen belangrijk dat je onderweg een bankje of picknicktafel tegenkomt. Om even te rusten, om je heen te kijken of wat te consumeren. Zo'n 40% van de wandelaars loopt met de partner, een vijfde heeft kinderen mee. Zo'n 30% loopt alleen. Bij wandelingen van meer dan een uur, en zeker van een dag, is het aandeel hoogopgeleiden flink hoger. Bij de vraag welke provincie favoriet is om te wandelen, springt Gelderland er uit. Dat is niet hetzelfde als waar men het meest wandelt. Het overgrote deel van de wandelingen start immers vanuit huis (wat logisch is als de ommetjes meetellen), ongeveer twee derde. Als iemand er eerst op uit gaat om een wandeling te maken, dan wordt meestal een auto gebruikt. Fiets en openbaar vervoer blijven daar ver bij achter.

Overige bevindingen

Voorals mens die een wandeling van minstens een uur maken (en daarmee ook bereid zijn eerst een stukje te reizen) vinden het over de hele linie van belang dat ze van natuur en landschap kunnen genieten. Alle andere overwegingen blijven daar ver bij achter. Zo vindt de helft het belangrijk dat er bewegwijzering is, meer dan een kwart wil horeca tegenkomen, de helft laat zich graag leiden door een thematische wandeling of in ieder geval een uitgezette wandeling. Slechts een kleine groep, één op zeven, vindt het essentieel er met het openbaar vervoer te kunnen komen.

Waar ik van opkeek was dat driekwart van de wandelaars een rondwandeling wil en slechts 3% de voorkeur geeft aan een lijnwandeling. Een vijfde van de wandelaars maakt het niet uit. Een derde loopt bij voorkeur een gemarkeerde route, een derde wil wel een route maar die hoeft niet gemarkeerd te zijn en een derde maakt het niet uit.

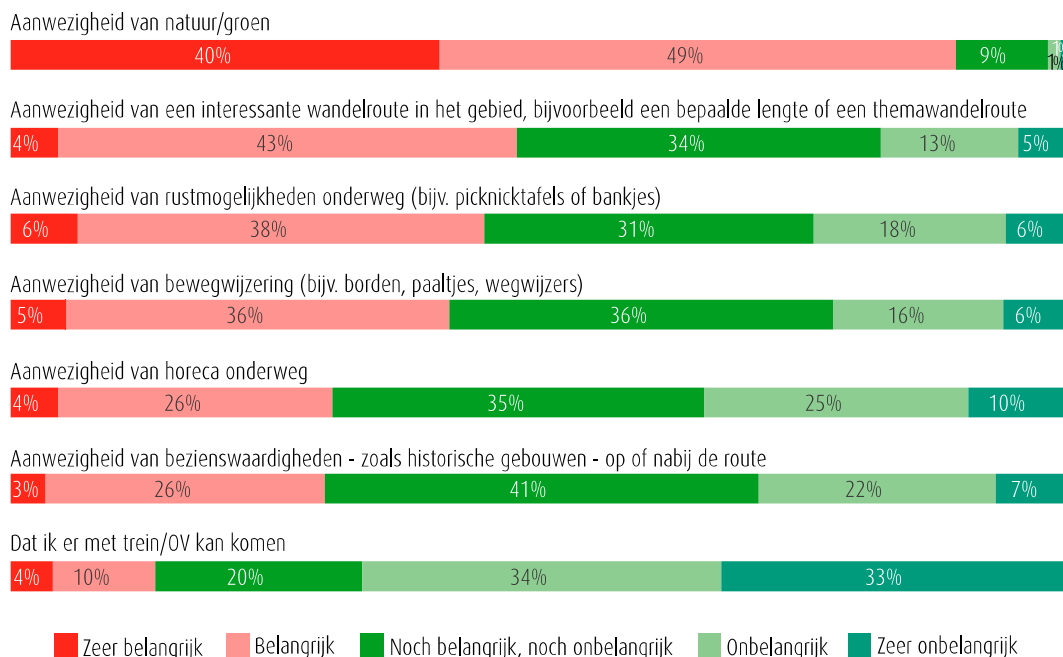
Arie de Jong

Afbeeldingen bij het artikel zijn afkomstig uit Wandelmonitor 2021, Stichting Wandelnet, 2021.

Grafische vormgeving: Leonie Nennie, Buro 28;

Illustraties: Macrovector/Freepik.

Mate waarin bepaalde aspecten belangrijk zijn bij de keuze voor een wandelbestemming

Vrij wandelen, beleven en streven

‘Vrij wandelen’ wie wil dat niet? Maar wat is dat? NEMO, een vereniging van wandelaars die houden van struinen en pionieren in de natuur, werd in 1988 opgericht door drie non-conformistische geesten uit Amsterdam West: Peter Spruijt, Vincent Rottier en Mathilde Andriessen. Zij voegden de daad bij het woord in een tijd dat wandelen weliswaar in opkomst was maar de infrastructuur die er nu is, ontbrak. ‘Vrij’ betekent voor hen, de witte plekken op de kaart opzoeken, over hekjes klimmen, prikkeldraad en verbodsbordjes negeren. De groep zet zich in voor de toegankelijkheid van voetpaden, te vaak verdwijnen paden of verschijnen verbodsbordjes waar vroeger een openbaar pad liep. ‘Anarchistisch’ zo worden zij in de pers vaak aangeduid.

Mensen enthousiast maken voor wandelen

Marjan Gerritse uit Amsterdam, een van de vroegste mede-wandelaars, herinnert zich: ‘Het waren een paar mensen die uit het actiewezen kwamen. Jezelf vastketenen aan de hekken rond het Shell terrein (nu onder andere Tolhuistuin) dat soort intense acties’. Voor zover zij zich kan herinneren kwamen de wandelaars voornamelijk uit Amsterdam. Over die acties werd liever niet hardop gesproken, het ging er om mensen enthousiast te maken voor het wandelen. Dat activisme kon immers mensen afschrikken. Peter Spruijt zette de wandelingen van circa 25 km uit op een stafkaart. ‘Van de rondwandeling werden fotokopieën gemaakt en met viltstift werd die op elke kopie ingekleurd; voor iedereen één, want je moest zelf je weg weten te vinden. Het idee was: niemand had de leiding, gezamenlijke verantwoordelijkheid. Er werd zo nu en dan ook overlegd, hoe of wat. De weg vragen was er dus echt niet bij! Anarchistisch? Over alles was nagedacht. Niet alleen de routekaartjes waren ‘hand made’, de hele organisatie was in eigen handen. De avond voor de wandeling werd er voor een toenemend aantal mensen soep gekookt, de volgende dag zorgde iemand voor de koffie, vervoer ging per tweedehands busje, het reed langs twee tot drie wisselende ophaalplekken in de stad. Meestal het Amstelstation, soms ook het Centraal Station of het Frederiksplein’, herinnert Marjan Gerritse zich. Later toen NEMO steeds meer bekendheid kreeg reden er meerdere busjes naar mooie plekken op een uur afstand van Amsterdam. ‘Per busje konden er ongeveer 10 mensen mee, afgezien van Peter en een bijrijder. Peter, Vincent en Mathilde waren de harde kern’. NEMO hechtte eraan zelfvoorzienend te zijn, zowel wat betreft de keuze van de wandelroutes, als wat betreft het consumptief gedrag. Daarin school ook het anarchistische levensgevoel. Bovendien speelden de kosten een rol. Niet iedereen had een baan.

Vrij wandelen, maar hoe

Marjan kwam het in 1988 opgerichte NEMO op het spoor na lang speurwerk. ‘Wandelen deden begin jaren tachtig niet zoveel mensen. Niet als nu. De NS-wandelingen bestonden nog niet. Ik was op zoek naar wandelclubs, want mijn vrienden deden niet aan wandelen en alleen vond ik het minder. Na een periode van uitgebreid zoeken kwam ik NEMO tegen in de vorm van een stenciltje – natuurlijk zwart/wit - dat ik (geloof ik) in de Openbare Bibliotheek vond’. De vereniging bracht uitkomst voor wandelaars die niet over een auto beschikten. Dat gold ook voor Marjan Gerritse.

NEMO eiste de ruimte op, die was van iedereen. ‘We werden opgevoed’, aldus Marjan. Het verlangen naar het buiten zijn, het in vrijheid bewegen over liefst enigszins onbegaanbare routes werd door de NEMO initiatiefnemers gestimuleerd. Maar er was ook tijd voor gezelligheid. Aan het eind van de wandeling kwamen de meegebrachte klapstoeltjes, de krat met frisdrank en pakken sap tevoorschijn en de pan met soep werd op het butagas fornuis gezet. Voorafgaand aan de wandeling werd koffie geschonken met ontbijtkoek.

Afscheid van NEMO

Nemo werd populair, er kwam een tweede bus. ‘Dat kon mij niet bekoren. De groep werd te groot. Ook kreeg ik er genoeg van steeds met niet zo zeer nieuwe als wel steeds wisselende mensen te lopen. ‘Ik wilde ‘gewoon’ een stuk lopen. Door al dat gepraat zat je meer in je hoofd dan bij de vaak wonderschone omgeving’. ‘Het was inmiddels de jaren negentig en ik ging weer op zoek naar vaste wandelmaatjes en vond die’. Zo bezien is de factor sociaal contact niet voor iedereen doorslaggevend. Zo nam Marjan afscheid van NEMO maar niet van het wandelen. Al eerder was zij in het verlengde van een reis over land naar India in 1978 door het hooggebergte van Nepal getrokken. Van 1990 tot en met 2010 zocht zij jaarlijks in India en Nepal de voetheuvels of het hooggebergte in de Himalaya’s opnieuw op. Soms verbleef zij daar langdurig. Wat haar had aangetrokken aan NEMO was niet zo zeer het beleden activisme maar de mogelijkheid al wandelend onbekend terrein te verkennen en op te gaan in de natuur en het landschap. Dat was ook de drijfveer die haar keer op keer naar India en Nepal bracht.

Ontwikkeling van het vrije wandelen

Het lange afstand wandelen heeft zich sinds de jaren tachtig opvallend ontwikkeld. Paul Bassant deed voor zijn masterscriptie onderzoek naar de groeiende populariteit van die sportieve tijdbesteding. Hij interviewde daarvoor de initiatoren en stakeholders van het eerste uur, waaronder Peter Spruijt. Deze vertelt in een interview met Bassant (2011) dat hij NEMO, de Vereniging voor Vrije Wandelaars, heeft opgericht, ‘... uit onvrede over het gebrek aan vrije paden om te bewandelen’. De voorkeur van de ‘vrije wandelaar’

ging uit naar 'de witte gebieden en zijpaadjes'. Als vrije wandelaars vonden ze die interessanter dan het geplande wandelnetwerk. Wandelen moest avontuurlijk zijn, dat avontuur ontbrak bij het volgen van bordjes. Peter Spruijt begon als veertiger met wandelen vertelt hij. Dat gold voor meer veertigers met opgroeiende kinderen. Belangrijk bindmiddel bij het wandelen met NEMO was de levensstijl, je moest niet al te veel luxe verwachten, soms hadden de tweedehands busjes panne, vertelt Peter. Op de website van de vereniging staan veel klim- en klauterfoto's alsof er permanent over prikkeldraad werd geklommen, misschien om het vrijgevochten wandelen in beeld te brengen?

Te Voeters delen waarschijnlijk niet de voorkeur van de vrijgevochten NEMO-wandelaars voor prikkeldraad-overschrijdend gedrag. Maar de motivatie om onverharde paden en wandelwegen te beschermen en toegankelijk te houden hebben zij gemeen.

Veronica Hekking

- Paul Bassant, De opkomst van het lange afstandswandelen in Nederland tussen 1980 en 2010, Masterscriptie Hogeschool Rotterdam juni 2012.
- Rolf Bos, 'Er gaat niets boven onverhard wandelen', de Volkskrant, 15 januari 1992
- Harro Hielkema, 'Weg met prikkeldraad en "Verboden Toegang"', Trouw, 11 februari 1992
- Harro Hielkema, 'Paden mogen niet zomaar verdwijnen', Trouw, 16 april 1993
- <https://www.nemoland.pl/nemo/home.html>

W W I N

DE MOOISTE WANDELGIDSEN VAN NEDERLAND

⊗ WWW.GEGARANDEERDONREGELMATIG.NL

Onverhard wandelen met honden

Door de week kom je wandelend opvallend veel hondenbezitters tegen. Ik heb het nooit bijgehouden, maar schat dat zij dan ongeveer de helft uitmaken van de hele wandelende populatie. Zeker op onze fantastische zandstranden. Maar Nederland kent ook ca. 1,8 miljoen honden in bijna 18% van de ruim 8 miljoen huishoudens. Misschien is het bezit van een hond ook wel de beste remedie tegen een zittend bestaan en overgewicht. Je moet er immers minstens driemaal per dag een ommetje mee maken.

Commerciële hondenuitlaatdiensten

Degenen die daar geen tijd of gelegenheid voor hebben kunnen de hulp inroepen van een zogenoemde hondenuitlaatservice. Die hebben veelal een commercieel oogmerk en laten als verdienmodel tegelijkertijd een flink aantal honden uit. Het behoeft geen betoog dat wandelaars zonder honden niet altijd even enthousiast zijn over deze roedels met aangelijsde of loslopende viervoeters. In het laatste geval is het opruimen van de uitwerpselen ook een lastige opgave. Bovendien kan er dan bij een conflict met andere honden of gespot wild het nodige misgaan. Dan kan zich immers een niet te beteugelen groepsproces voltrekken. Mensen hebben meerdere motieven om hun honden door derden uit te laten: omdat zij werken, zelf niet van wandelen houden, slecht ter been zijn of hun hond het samenzijn met soortgenoten gunnen. Je kunt honden eigenlijk geen groter plezier doen dan ze samen te laten zwemmen, buiten met elkaar ravotten, of met elkaar te wedijveren om een zo ver mogelijk weggeworpen voorwerp te apporteren.

Recreatief honden uitlaten

Een van mijn Haagse tennispartners is Dienie van Griensven. Zij groeide in Tilburg op met honden en nam zich voor zelf een hond te nemen na het afbouwen van haar werk in de communicatie en marketing. Tijdens haar werkzame leven wandelde zij graag met vrienden in de bergen. In 2012 haalde zij als eerste hond een Amerikaanse bulldog uit het asiel en zocht zij het wandelend wat dichterbij huis. Voor haar een schat, maar niet te vertrouwen met andere honden. Anders dan aangelijsd wandelen was dan ook niet mogelijk. In 2018 kreeg zij haar tweede hond Luna, een veel verdraagzamer bastaard uit Spanje. Van lieverlee nam zij daarna tijdens haar urenlange dagelijkse wandelingen uit liefhebberij en tegen een beperkte betaling ook andere honden mee: 'Ik wandel toch met mijn eigen hond, andere hondenbezitters worden erdoor geholpen, de honden vinden het leuk en ik vind het zelf ook leuk.' Inmiddels bestaat haar vaste clientèle uit zes viervoeters. Twee

daarvan kent zij al vanaf het begin en sinds enkele maanden is een van de vier andere honden een dagelijkse klant. Logeren behoort ook tot de mogelijkheden.

Commerciële hondenuitlaatbedrijven hebben veel tijd nodig om een veel groter aantal honden per busje op te halen en terug te brengen. Daardoor resteert er voor het beoogde verblijf in de buitenruimte meestal niet meer dan een uurtje. Afhankelijk van de weersomstandigheden haalt Dienie met haar bakfiets of personenauto en eigen hond maximaal twee andere honden op en trekt er dagelijks dan vaak meermaals anderhalf à twee uur op uit. Per dag zet zij gemiddeld zeker 20.000 stappen.

Langs het strand

Het spreekt vanzelf dat onverharde losloopgebieden favoriet zijn bij hondenbezitters en - uitlaters. Maar die zijn een schaars goed en de verschuldigde parkeergelden maken ze vaak wat minder populair. Vanuit Den Haag is het strand – met de nodige beperkingen in het zomerseizoen – de optimale bestemming om uit te waaien. Naar het noorden kun je vanaf het Zwarte Pad in Scheveningen via de Wassenaarse Slag een rondwandeling naar Katwijk maken en in zuidelijke richting vanaf de pier via Kijkduin naar Hoek van Holland. In beide gevallen gaat het om ca. 20 kilometer. Een bijzondere ervaring is de zogenoemde 'Zandmotor', een spectaculair experiment met natuurlijke kustbeveiliging waarvoor in 2011 bij Monster maar liefst 21,5 miljoen kuub zand is opgespoten. Het is een echte aanrader voor wie er nog nooit is geweest. De meeste strandpaviljoens doen niet moeilijk over honden en het hele jaar door geopende The Coast op palen bij Monster maakt via een bord expliciet duidelijk op welke voorwaarden hondenbezitters er welkom zijn.

De Bosjes van Poot en (Nieuwe) Scheveningse Bosjes

Binnen de bebouwde kom zijn de Bosjes van Poot als onderdeel van het 246 ha omvattende Westduinpark een geliefd losloopgebied voor honden. Blijkens een onderzoeksrapport van de Wageningen Universiteit wordt dit relatief kleine gebied jaarlijks naar schatting en afgerond door 450.000 mensen en 350.000 honden bezocht. Hoewel er al sinds 2006 sprake is van een opruimplicht met betrekking tot de ontlasting is het intensieve gebruik van dit beschermde natuurgebied schadelijk voor de flora en fauna. Urine laat zich bovendien moeilijk opruimen en is niet bepaald plantvriendelijk. Wij liepen ooit een keer door de Bosjes van Poot en die ervaring deed ons besluiten er nooit meer terug te keren. In de rest van het Westduinpark moeten honden worden aangelijnd en is het mede daardoor een stuk aangenamer.

Een nog aantrekkelijker eldorado voor loslopende honden en hun baasjes zijn de (Nieuwe) Scheveningse Bosjes. Die zijn ruim driemaal groter dan de Bosjes van Poot en daardoor wat minder platgetrapt. Maar het intensieve bezoek door honden is ook onmiskenbaar door talloze diepe kuilen die doen denken aan bomkraters.

Beperkte losloopgebieden

Binnen de gemeentegrenzen van Den Haag zijn er nog een aantal andere groengebieden en parken waar honden beperkt vrij rond mogen lopen. Dat geldt onder andere voor het Haagse Bos, Park Clingendael en Zuiderpark.

Maar een fervente hondenliefhebber zoals Dienie verkiest de ruimtelijkheid van het strand, want daar is sprake van optimale bewegingsvrijheid voor viervoeters.

Bij het uitlaten van andere honden prevaleert voor haar het plezier van de dieren. 'Toen ik geen honden had was ik ook een fervente wandelaar, maar op een andere manier dan ik nu wandel. Honden uitlaten is niet hetzelfde als wandelen, want dan gaat het er echt om waar de honden het naar hun zin hebben. Wanneer ik alleen met mijn eigen hond ben, dan ga ik echt wandelen. Dan ga ik naar een gebied dat ik niet goed ken en moet Luna meestal aan de lijn.' Uiteindelijk houdt haar eigen hond als levensgezel een streepje voor en een deel van de inkomsten uit het oppassen wordt besteed aan een tweewekelijkse speurtraining door een gediplomeerde instructeur van de Nederlandse Speur- en Detectiebond. Doel daarvan blijkt desgevraagd vooral kennis te zijn over de lichaamstaal van haar hond.

Flip Bool

C.F. Jaarsma, H.J. Kooij en M.J. Webster, 2008. Bosjes van Poot. Onderzoek bezoekers en honden. Wageningen Universiteit, Leerstoelgroep Landgebruiksplanning, Nota vakgroep Ruimtelijke Planvorming 104. 108 blz.; 9 kaarten; 18 fig.; 60 tab.; 11 bijlagen. Zie ook: J. den Ouden, U.G.W. Sass-Klaassen, P. Copini, H.P. Koelewijn en J. Kopinga, 2008. Bosjes van Poot. Onderzoek Eikenclusters en Effecten van Honden. Wageningen Universiteit en Researchcentrum, Centrum voor Ecosystemen / Centrum Landschap. 53 blz.; 34 fig.; 1 tab.; 5 bijlagen.

Blootsvoets door het leven

Interview met Roel Bouwman

Bij wandelbeleving als onderwerp voor een themanummer van Lopend Vuur kwam wandelen op blote voeten naar voren. TeVoet beijvert zich voor het in stand houden en uitbreiden van onverharde wandelpaden. Zijn blote-voetenwandelaars daarmee extra gebaat? Een overtuigd blote-voetenwandelaar is Roel Bouwman uit Den Haag. Lopend Vuur sprak met hem op het terras voor zijn huis op 26 juni jl. en wilde het naadje van de kous weten over blootsvoets wandelen.

Wanneer begonnen

Een jaar of 12 à 13 geleden is Roel begonnen met blootsvoets hardlopen. Dat is toen al snel uitgemond in bijna fulltime op blote voeten lopen, nadat hij 8 jaar geleden met pensioen is gegaan. Een beetje op blote voeten lopen gaat niet, want dan wennen je voeten niet aan de ondergrond. Toen hij nog werkte kon hij zich vaak niet zonder schoenen vertonen, uit het oogpunt van representativiteit, maar sinds zijn pensioen dus wel. Dat kan niet altijd: soms niet vanwege de ondergrond, of de weersomstandigheden en het is niet altijd passend, als er verwacht wordt dat je er netjes uitziet. Bij regen met temperaturen zo rond de 5 graden kan het te koud zijn. Vorst is minder erg dan regen en sneeuw omdat er dan geen vocht is dat de kou geleidt. In het begin was het wennen om met blote voeten hard te lopen over het trottoir. Roel startte dan op de Parkstraat waar hij woont en liep vaak naar de Scheveningse Bosjes, waar hij graag de ruiterspaden gebruikte.

Uitdagend

Het meest uitdagende aan blote voeten lopen vindt Roel het sociale aspect. Hoewel hij er strijdbaar in zit, vindt hij het in sommige omstandigheden - zoals een concertbezoek in Amare of de Doelen – ongepast zonder schoenen te gaan. In geval van een kleinschalig minder formeel evenement, zoals een buurtconcert, vindt hij het geen probleem daar blootsvoets te verschijnen. Roel krijgt uiteenlopende reacties. Vrij vaak: 'Hee, je bent je schoenen vergeten' gevolgd door: 'Pas op, er ligt glas'. Soms komen mensen naast hem lopen en vragen geïnteresseerd wat hij aan het doen is, maar veel mensen lopen met een boogje om hem heen, kennelijk in de veronderstelling dat hij een malloot is. Ook in de trein gaan mensen vaak niet naast of tegenover hem zitten, omdat ze het raar of vies vinden. Hij is een paar keer door de politie staande gehouden, die dan een praatje met hem maakte of hij ze allemaal wel op een rijtje had. In horecagelegenheden zegt het personeel er weleens wat van, maar wordt de toegang doorgaans niet geweigerd.

Eén keer is hem de toegang echt geweigerd: bij een audicien, omdat het niet hygiënisch zou zijn. Die was niet gevoelig voor het argument dat blote voeten niet viezer zijn dan schoenen.

Waarom loopt Roel op blote voeten

Blootsvoets lopen vindt hij gewoon ongelooflijk lekker: je voeten worden niet in schoenen geperst en hebben alle vrijheid en worden ook niet warm of zweterig. Voeten zijn de meest gemaltraiteerde delen van het menselijk lichaam. Ze worden opgesloten in schoenen die een heel andere vorm hebben dan je voeten. Door het dragen van schoenen wordt een aantal spieren in de voeten niet meer gebruikt, waardoor allerlei voetafwijkingen kunnen ontstaan, zoals hallux valgus. Zeker door het (regelmatig) lopen op schoenen met hoge hakken ontstaan veel voetafwijkingen.

Hij vindt het niet alleen heel prettig, maar bovendien gezond, zowel voor je voeten zelf als voor je houding: er is minder kans op problemen met knieën of heupen. Ook belangrijk is de voetzoolreflex massage: bij het lopen met blote voeten op verschillende ondergronden is daarvan bijna voortdurend sprake. Dat heeft een gunstige invloed op onder meer de spijsvertering. Bovendien krijg je heel stevige voeten en enkels van het lopen zonder schoenen. Andersom kunnen stevige schoenen leiden tot zwakke voeten, omdat ze onvoldoende uitgedaagd worden. Als je blootsvoets loopt zijn je voeten voortdurend in beweging en je gebruikt ze ook als tastorgaan, want je wilt niet op iets scherp stappen. Tenslotte 'de aarding': positieve lading van statische elektriciteit zou beter van je kunnen wegvloeien als je geen schoenen draagt. Of dit een reëel punt is? Hij merkt er weinig tot niets van.

Andere gevolgen van het op blote voeten lopen

Krijg je veel eelt onder je voeten? Roel merkt daar niets van: eelt is voorbehouden aan mensen die op schoenen lopen. In plaats daarvan wordt de huid onder je voeten taai en leerachtig. Daarmee wordt in veel gevallen voorkomen dat scherpe dingen in je voeten doordringen. Voordat je huid zich zo heeft ontwikkeld, duurt echter wel een jaar. Vandaar de eerdere opmerking van Roel dat je niet een beetje op blote voeten kunt lopen. Zijn advies aan mensen die op blote voeten willen gaan lopen is: begin daarmee in de lente. Dan kun je daar de hele zomer mee doorgaan en zijn je voeten goed gehard tegen de winter. Als je op jongere leeftijd begint met het lopen op blote voeten, krijg je een soort vetkussentjes tussen je voeten en de leerachtig huid. Een beetje vergelijkbaar met wat honden en katten hebben. Als je op latere leeftijd begint, ontwikkelen zich niet of nauwelijks meer vetkussentjes. Lopen op harde ondergrond met scherpe puntjes, zoals steenslagpaden, blijft dan lastig. Dan moet je de berm opzoeken of tijdelijk teenschoenen aantrekken. Naast teenschoenen zijn er speciale schoenen voor mensen die langdurig op blote voeten hebben gelopen.

Wordt je houding anders?

Roel merkt dat je van blootsvoets lopen een betere houding krijgt. Je voeten krijgen een andere afwikkeling dan met schoenen: niet meer vanaf de hiel, maar je landt op de buitenkant van de voorvoet. Eigenlijk is dit de natuurlijke manier van lopen, zoals heel jonge kinderen ook doen. Daardoor wordt tijdens het lopen elke schok opgevangen. En je krijgt een betere, rechte houding met minder kans op klachten. Wel worden je voeten breder, waardoor je niet meer in gewone schoenen past; hooguit voor kortere tijd, maar niet voor een wandeling.

De laatste jaren heeft hij veel gelopen in de Schotse bergen. Daar waren teenschoenen vaak nodig vanwege de ondergrond. Omhoog op blote voeten gaat vaak goed, maar naar beneden zonder stroeve zolen onder je voeten is veel lastiger; je glijdt eerder uit en bovendien zie je niet goed waar je je voeten neerzet.

Van blotevoetenpaden maakt hij nooit gebruik, want de hele wereld is voor hem een blotevoetenpad. Laatst heeft hij van 15 op 16 juni – geheel op blote voeten en zonder problemen – meegedaan aan een nachtelijke mars van 40 km in de ‘Nacht voor de vluchteling’.

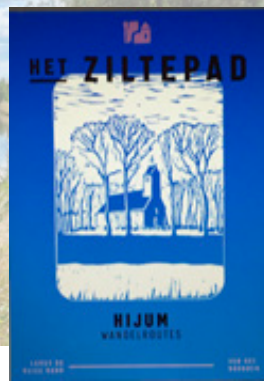
Geen spijt

Roel gaat nog steeds met veel plezier blootsvoets door het leven, maar is wel in de winter wat voorzichter geworden met koud, nat weer, omdat hij vaak verkouden was. Hij komt zelden anderen tegen die op blote voeten lopen. Toen hij zo'n 12 jaar geleden voor het eerst blootsvoets boodschappen ging doen, was de eerste passant iemand die ook op blote voeten liep. Roel was toen zo verbouwereerd, dat hij hem niet heeft aangesproken. Er is geen vereniging van blotevoetenlopers of iets vergelijkbaars, maar op Facebook wel een club van ongeveer 1.000 mensen die blootsvoets door het leven gaan en elkaar steunen. En er is wel een Society for Barefoot Living (zie www.barefooters.org)

Blootsvoets lopen kan Roel iedereen aanbevelen, maar hij krijgt buitengewoon weinig medestanders. Ook als hij met zijn sportclubje buiten aan het sporten is op een goede grasmat, lukt het niet de anderen uit de schoenen te krijgen. Roel zegt: probeer het gewoon eens. Begin bijvoorbeeld op het strand en ga daarna stapje voor stapje verder.

Bert de Boer

De paden op...

De mooiste boerenlandpaden in Rijnland - Harry Bunk

'Een welkome verademing in de verstedelijkte provincie Zuid-Holland.' Zo worden de 13 routes (van 5 tot 14 km) die deze gids telt omschreven. De boerenlandpaden dwars door de weilanden rondom Leiden en de Oude Rijn worden afgewisseld met fiets- en wandelpaden. Dus onverhard en verhard, maar dat kun je niet terugvinden op de routekaarten. Daar vind je wel de verwijzingen vanuit de routebeschrijving: de markering van de bijzondere attracties onderweg, zoals kerken, (kaas)boerderijen, beelden, molens, meren (al dan niet verdwenen), vogels en andere dieren. De routes zijn grotendeels opgenomen in het wandelnetwerk Zuid-Holland, maar de te volgen knooppunten staan niet op de kaart. Wandelen volgens de beschrijving met de gids in de hand, is bijna ondoenlijk. Dus scan je de QR-code en download je de routebeschrijving (+ kaart) en eventueel GPS-tracks. De gids kan mee in de rugzak.

isbn 97890 7609 2331

gegarandeerdonregelmatig.nl € 17,95

Zo oud als de weg naar Kralingen - Iddo Drevijn

Een wandeling van Schiedam naar Rotterdam van 36,4 km met 108 verrassende plekken onderweg, dat biedt deze -zeer milieubewust geproduceerde- gids. De route zelf, de kaart, kun je er niet in vinden. Hiervoor moet je de QR-code scannen en de routekaart downloaden naar Komoot. (N.B. Voor het gpx-bestand moet je een abonnement hebben.) Die kaart is nauwkeurig, maar de onderverdeling in 6 deelroutes is er niet op aangegeven. Ook de aanduiding onverhard/verhard ontbreekt.

De uitgever maakt er een soort speurtocht van door alleen te zorgen voor routemarkering onderweg en de beschrijving ervan achterwege te laten. Van alle 108 markante plaatsen onderweg (kunstwerk, molen, oude boom, voetbalstadion etc.) toont de gids een foto met een kleine toelichting.

Het zijn stuk voor stuk punten waar je even bij stilstaat: ter overweging, bewondering, verbazing, informatie-opname. Je bent echt niet zo maar aan de wandel op deze met veel groen geardeerde stadswandeling.

isbn 978 90 90354934

hetonverhardepad.nl € 22,50

De mooiste stiltewandelingen van Nederland - Roots

Weg van het rumoer van het dagelijks leven, dat is het motto van deze gids met 16 wandelingen uitgezet in officiële stiltegebieden. In deze gebieden mogen alleen natuurlijke geluiden klinken die bij het gebied horen. Doodstil zal het dus zelden zijn. De routes liggen verspreid over alle provincies (behalve Flevoland), maar helaas ontbreekt een overzichtskaart. Maar als je, bijvoorbeeld voor een bestelling, naar de website van de uitgever gaat, dan blijkt die er wel te zijn. Evenals de in de gids ontbrekende legenda. Per route is er een duidelijke kaart met schaal aanduiding, vermelding van knooppunten, afstand en ook onverhard/verhard is zichtbaar gemaakt. Dan volgt de routebeschrijving (in een behoorlijk klein lettertje), met in de kantlijn telkens vier bijzonderheden die de wandeling kenmerken: de natuurhotspots. De meeste wandelingen kennen zowel een kortere als een langere variant. Als toegift worden alle 26 botanische tuinen in Nederland vermeld, nu wel met overzichtskaart. Ook die kun je als een soort stiltegebieden beschouwen.

isbn 978 9464 0431 36

fontaineuitgevers.nl € 17,99

Het Ziltepad, langs de ruige rand van het noorden

De Stichtingen Groninger Kerken en Alde Fryske Tsjerken hebben gezamenlijk het initiatief genomen om te komen tot een nieuw pelgrimspad. De route die langs 22 kerkjes loopt gaat een verbinding vormen met het cultureel erfgoed, het landschap, de dorpen en de inwoners. Dit alles onder het thema: bezinning. Het nieuwe pad moet in 2027 klaar zijn. Het zal dan bestaan uit 22 etappes en ook 22 rondwandelingen vanuit de verschillende kerkdorpen.

Een proeftraject is nu al te belopen. Het gaat om 9 etappes tussen Hijum en Uithuizermeeden. De routebeschrijvingen (zowel linksom als rechtsom) zijn van Fokko Bosker, een natuurjournalist die al de nodige wandelgidsen op zijn naam heeft staan. Via de website zijn 'routeboekjes' van de 9 etappes te downloaden, evenals de gpx-bestanden. Daar is ook een documentaire te zien over wat het pad kan bieden aan de verschillende wandelaars.

hetziltepad.nl

Constance Kemperman

Stiltewandeling

Een eerste oefening
in pelgrimeren

Een warme zomeravond in augustus. Langs de Geul rijd ik stroomopwaarts, voorbij het drukke toeristische Valkenburg naar het Pelgrimsoord Klooster Wittem, verderop in het Geuldal. Ik ga niet naar Gerardus of Maria, maar voor de ‘Horen-Zien-Zwijgen-wandeling, een stiltewandeling voor de zintuigen’ die ik in de agenda van het Pelgrimsoord zag staan. Waarom? Omdat ik nieuwsgierig ben en het wel eens wil ervaren.

De ontvangst is in de ontmoetingsruimte Scala van het Pelgrimsoord. We zijn met vijftien. We groeten elkaar zonder veel woorden, de sfeer is vriendelijk en sereen. De uitleg van de begeleider is kort: we wandelen 5 km door de natuur, het wandeltempo is rustig. Iedere kilometer geef je aandacht aan een ander zintuig: horen, kijken, ruiken en tenslotte voelen. Na iedere kilometer is er een kort moment van rust om de ervaring te delen als je dat wilt. En dan gaan we op pad.

Het eerste traject lopen we over een smal onverhard pad, eerst langs een weg, daarna door het open veld. De geluiden van auto's, motoren en pratende mensen ebben weg. Ik hoor vooral het geluid van schoenen langs de weegbree en een enkele vogel. Ver weg een kerkklok. Maar ook de continue zachte zoemtoon in mijn oor.

Nu gaan we kijken. De landweg gaat licht omhoog. Het pad is wat uitgespoeld, dus oppassen. Lopen en rondkijken gaan niet goed samen. Ik zie de slakken uit de berm komen. Wat verder staat naast de weg een gedenksteen voor in 1944 neergestorte Canadese militairen. Op dat moment wordt de stilte doorbroken door een overvliegende traumahelikopter en het doordringende geluid van hobbydrones. Wat een toeval! Mijn brein staat in één klap weer áán. De aandacht gaat nu naar de neus. Het pad gaat naar beneden. Inmiddels is de avond gevallen. Het is koeler en vochtiger. Ik ruik de vochtige aarde en het net-gemaaid gras. Voor wat ik verder ruik kan ik geen woorden vinden. De concentratie op het ruiken maakt mijn gedachten rustig. Misschien wel juist omdat ik er geen woorden voor heb. De laatste opdracht is voelen. Ik voel de wind op mijn blote armen, een zacht briesje, fris en vochtig. Het onverharde pad is iets breder en gelijkmatiger. Ik loop meer relaxt. De zonsondergang

is prachtig, de oude stoomtrein rijdt langzaam naar zijn eindhalte, een luchtballon landt met nog een paar laatste vuurzuchtjes in het Geuldal. Ik voel me ontspannen, loom en tevreden.

We lopen terug over het smalle pad van het eerste traject. Ik probeer het ontspannen gevoel nog even vast te houden door wat meer afstand te houden van degene die voor mij loopt. Het valt me op dat iedereen dat doet. Maar de geluiden van het dagelijks leven worden weer luider. Iemand snoeit nog zijn heg. De begeleider staat bij de deur van het Pelgrimsoord. Binnen wacht een kop thee of koffie, en kan er nagepraat worden voor wie dat wil.

Alléén wandelen doe ik maar uiterst zelden. Ik wandel meer in het kader van ‘sociale contacten’. Die zijn meestal verre van stil, maar daar geniet ik ook altijd volop van. Ik ben verrast over het effect van een stille wandeling. De opvolgende opdrachten zijn helpend om je los te maken van je gedachten en je omgeving en zo te komen bij wat je voelt en hoe je je voelt. Ik kan me nu voorstellen dat de geregisseerde stilte van een bedevaart of de onvermijdelijke stilte van een pelgrimstocht, het luisteren naar je ziel mogelijk maakt.

Alice Drenthe

Pelgrimsoord Klooster Wittem

Klooster Wittem werd gebouwd rond 1730. Het is een bedevaartsoord voor Maria, Onze Lieve Vrouw van Altijdurende Bijstand en voor de Heilige Gerardus Majella. Het huidige Pelgrimsoord Wittem ligt nog steeds idyllisch in het Geuldal en is iedere dag geopend voor bezoekers. Jaarlijks komen er zo'n honderdvijftigduizend mensen naar Wittem. Het is een plek voor pastoraat en christelijke inspiratie met dagelijks gebedsmomenten, religieuze vieringen en regelmatig bedevaarten. Het hele jaar door worden er ook activiteiten aangeboden onder de noemer "Pleisterplaats voor de Ziel". Naast stiltewandelingen, bezinningswandelingen en themawandelingen zijn er ook Taizé-vieringen en workshops Meditatief zingen.

Wandeljewel

Interview met Angelique Leijten, wandelcoach

Veel mensen ervaren tegenwoordig stress in hun leven en zoeken daarvoor hulp bij een coach. In Nederland waren in 2022 al ruim 75.000 (mental) coaches actief. De coaching gesprekken vinden meestal plaats in een kamer, zittend op een stoel. Begin deze eeuw ging een groep coaches/therapeuten al wandelend coachen. Wandelen is goed voor een mens. Niet alleen voor je lichamelijke conditie, maar ook voor je psychische welzijn. Wandelen in de natuur heeft daarbij het grootste effect. Momenteel zijn er in Nederland honderden gecertificeerde wandelcoaches. Hoe werkt wandelcoaching? En hoe word je wandelcoach? Alice Drenthe ging op zoek naar een wandelcoach en interviewde Angelique Leijten, wandelcoach in Linne, Limburg.

Wandeljewel Coaching

Angelique Leijten had als verpleegkundige en psychosociaal therapeut al veel ervaring in het begeleiden van mensen.

Zij werkt nu ook als zelfstandig wandelcoach.

(www.wandeljewelcoaching.nl)

Speelde wandelen een rol in je leven vóór je wandelcoach werd?

Voordat ik wandelcoach werd, was ik sowieso al graag buiten. Ik deed drie à vier keer per week aan hardlopen om mijn hoofd leeg te maken en mijn conditie op peil te houden, eigenlijk zoveel mogelijk in het buitengebied. Wandelen deed ik driemaal per dag met de hond. Ik ging dan wel voor een flinke ronde, maar vooral om de hond moe te laten worden. Nadat ik met een burn-out thuis kwam te zitten en een knieblesure had opgelopen kon ik niet meer hardlopen. Gelukkig kon ik nog wel wandelen om mezelf te ontspannen. Dus wandelen werd een deel van mijn herstelprogramma en een deel van mijn dagelijkse routine.

Hoe ben je gekomen tot de keuze voor wandelcoaching?

In mijn werk als consultant bij MEE (organisatie die mensen met een beperking adviseert en ondersteunt) was ik al veel bezig met gespreksvoering op persoonlijke ontwikkeling, coaching van cliënten met hulpvragen. Daar ontstond mijn behoefte aan een coachopleiding als professionalisering en persoonlijke ontwikkeling. Ik kwam uit bij Het Coach Bureau van Hilde Backus. De combinatie coaching met wandelen en inzet van de natuur sprak mij, als buitenmens, enorm aan. Alles beter dan in een kamertje tegenover elkaar zitten. De opleiding was echt een kadootje voor mezelf. Sinds 2017 werk ik, naast mijn werk als verpleegkundige, als (creatief) wandelcoach in mijn eigen praktijk.

Hoe word je wandelcoach?

De opleiding tot wandelcoach bij Het Coach Bureau bestaat voor een deel uit een theoretische opleiding: coaching- en communicatietechnieken, psychologisch inzicht en kennis van het effect op lichaam en geest, zelfontwikkeling en ontwikkeling als coach. En natuurlijk een heel groot deel praktijkgericht oefenen. Dit gebeurt met je medestudenten tijdens de zeven praktijkdagen, maar ook met proefpersonen die je tussen de lesdagen door zelf uitnodigt voor een wandelcoach-oefensessie. Intervisie is een belangrijk verplicht onderdeel van de opleiding. Ook dit vindt tussen de lesdagen door plaats met medestudenten. Zelfstudie bestaat uit lessen voorbereiden, boeken lezen en verslagen maken van je ervaringen met de oefencliënten. Zelfreflectie is hierbij belangrijk. De post HBO-opleiding duurt een half jaar.

Hoe werkt wandelcoaching?

Wandelen in de natuur is een laagdrempelige en rustgevende bezigheid. Niet voor niets trekken veel mensen in hun vrije tijd graag de natuur in. Door deze lichamelijke inspanning en de natuur in te zetten bij coaching, creëer je een fysieke toestand die stofjes (o.a. endorfines) in je hersenen aanmaakt, waardoor je je gemakkelijker kunt ontspannen. Door de inzet van coachoefeningen kun je vrij snel uit je gedachtestroom komen en vanuit een andere positie naar de situatie kijken waarin je vast dreigt te lopen. Dit geeft meestal inzicht in mogelijkheden om anders om te gaan met de situatie. Eigenlijk is het voor iedereen geschikt die kan en wil wandelen en open staat voor zelfreflectie en/of coaching, dus met zichzelf aan de slag wil gaan om verder te komen.

Maakt het uit waar je wandelt, hoe je wandelt?

Hoe bepaal je de route?

Het kan wel uitmaken waar je wandelt, meestal is wandelen in de natuur effectiever dan wandelen in de bebouwde kom. Daar kunnen prikkels voor afleiding zorgen. Ik wandel eigenlijk zoveel mogelijk in de natuur. Dat geeft meer rust en focus op je waarneming en beleving. Bovendien kun je de natuur goed inzetten om bij jezelf te komen. Door de structuren, geuren, kleuren, geluiden en licht-nuances in de natuur heel bewust waar te nemen en in te zetten bij oefeningen. Een verhard wandelpad kun je afwisselen met een onverhard pad. Ook dat geeft een andere beleving. Ik zoek de routes vooraf uit en verken deze, zodat ik als coach bekend ben met het terrein, de route en de duur van de wandeling. Dan kan ik me tijdens de coachsessie volledig focussen op de cliënt.

Op welke wijze heeft het weer invloed?

Gaat het wat dat betreft altijd door?

In principe gaat een coachwandeling altijd door. Alleen bij gevaarlijk weer als onweer en zware storm uiteraard niet. Je kunt het weer inzetten bij je coachoefeningen door je cliënt te laten waarnemen en associëren. De beleving van een regenachtige dag is heel anders dan die van een zonnige dag.

Heeft het wandelen ook buiten de coachsessie een plaats in de coaching? Of erna?

De meeste klanten ontdekken tijdens de wandel-coachsessies dat het hen snel een gevoel van ontspanning geeft. Dat motiveert hen om ook buiten de coachsessies wat regelmatig te gaan wandelen.

Zou je - vanuit je ervaring als wandelcoach-wandelaars wat willen zeggen?

Sta tijdens een wandeling eens even stil, praat even niet met je wandelmaatje, maar doe (allebei) je ogen dicht en focus even op je ademhaling, probeer daarna de temperatuur op je gezicht bewust te registreren, probeer de geuren te onderscheiden, de geluiden te registreren, doe je ogen open en kijk eens om je heen en registreer wat je ziet. Voel eens aan het mos, aan de schors van een boom, kijk eens omhoog. En probeer eens minimaal 5 minuten langzamer te wandelen dan je normale tempo en doe dat in stilte. Ervaar wat dat met je doet.

Alice Drenthe - foto's Angelique Leijten

Wandelcoach versus wandeltrainer

Een wandelcoach is een coach die je, al wandelend, helpt je mentale gezondheid te verbeteren. Je kunt een wandelcoach zoeken via de websites wandelcoach.nl of wandelcoaches.nl

Een wandeltrainer helpt je je wandeltechniek te verbeteren. De Koninklijke Wandelbond Nederland (www.kwbn.nl) biedt een uitgebreid programma aan om wandeltrainer te worden.

Onderstaande foto's zijn voorbeelden van wat je onderweg kunt tegenkomen: doorkijk over water, spinnenweb, kruispunt, gehavende boom. Als coach vraag ik dan: "Welke gedachten en emoties roept dit bij je op".

Noord-Holland - Goede berichten uit Enkhuizen

Uit Noord-Holland is gelukkig ook goed wandelnieuws te melden en wel over de vervanging van de onbewaakte overweg in de Omgelegde Burgwal, niet ver van station Enkhuizen. Hoewel de treinen zo dicht bij het station langzaam rijden en alleen wandelaars er gebruik van maken, moest ook deze NABO weg. Weliswaar is dit mooie pad geen onderdeel van een Lange-Afstand-Wandelpad of Streekpad, het is wel een belangrijke schakel in het Wandelnetwerk Noord-Holland. Geliefd bij de Enkhuizer bevolking die zo een aantrekkelijk ommetje in en rond haar stad kan maken.

Ook hier stonden de seinen lange tijd op rood. Eerst was de gemeente Enkhuizen de mening toegedaan dat de NABO maar weinig werd gebruikt. Dat zagen Bregje Schipper van de site Wandelvrouw en het Wandeloverleg Noord-Holland al in 2017 duidelijk anders en zij trokken aan de bel om de overweg te behouden of een alternatieve spoorkruising te ontwikkelen. In juni 2018 vonden zij een willig oor bij de gemeenteraad. Die noemde het opheffen van de wandelverbinding een serieus probleem en besloot de helft van de investering te betalen. In zo'n geval betaalt ProRail de andere helft uit het potje dat de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat beschikbaar heeft gesteld. De kosten van dit alternatief werden toen geraamd op een kleine drie ton. Daarmee was het mogelijk een hangbrug onder de spoorbrug te maken met een toeleidend vlonderpad.

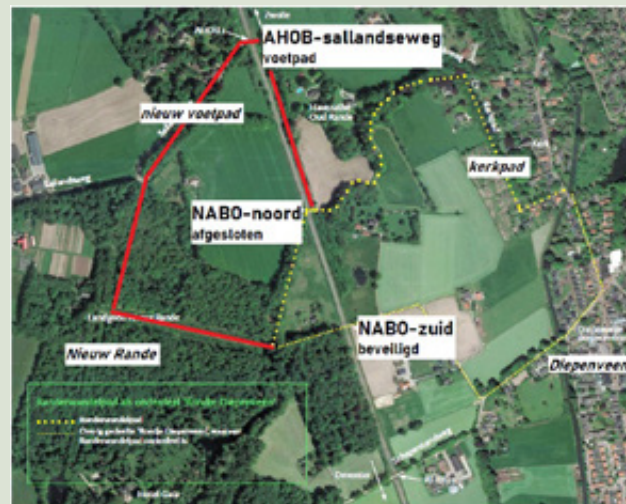
Lange tijd gebeurde er echter niets. Covid kwam snel en ging maar langzaam weg, de prijzen van bouwmaterialen schoten omhoog door de oorlog in Oekraïne. Toen de armlastige gemeente Enkhuizen kenbaar maakte de gestegen kosten niet voor haar rekening te willen nemen, dreigde de hangbrug met vlonderpad er toch niet te komen. ProRail nam uiteindelijk de forse prijsstijgingen voor haar rekening en K Dekker Bouw en Infra kon aan het werk. Op vrijdag 26 april jl. openden wethouder Win Bijman, Harro Homan (Regiodirecteur Randstad Noord, ProRail) en Ron Oudeman van het bouwbedrijf de alternatieve spoorkruising met een gezamenlijke wandeling over het nieuw aangelegde vlonderpad aan weerszijden van het spoortalud en over de hangbrug die onder de spoorbrug doorgaat.

Op de website van Wandelnet is meer informatie en zijn mooie opnames vanuit een drone te vinden; ga hiervoor naar: NABO Enkhuizen vervangen door Vlonderpad.

Peter Oosterling

Overijssel

Vanuit Overijssel valt m.b.t. de twee NABO's bij Diepenveen te melden dat de sluiting resp. beveiliging hiervan volgens plan in mei 2024 is uitgevoerd: NABO-noord is afgesloten, resp. NABO-zuid is beveiligd. Voorts is het voetpad bij de AHOB (automatische halve overwegbomen) in de Sallandsweg met mini-AHOB's beveiligd en is er een voetpad aangelegd langs de Sallandsweg naar landgoed Nieuw Rande.

Jammer, dit einde van een cultuur-historisch relevant kerkpad. Wandelaars rond Diepenveen zullen zich bij de nieuwe situatie moeten neerleggen.

Harry Uitermark

Groningen

Als eerste provincie heeft Groningen een betekenisvolle Loopagenda vastgesteld en met een budget van 1 miljoen euro. De Loopagenda is een ontwikkelprogramma om lopen gelijkwaardig met fietsen meer prioriteit te geven in het provinciaal mobiliteitsbeleid. De komende tijd wordt het lopen centraal gesteld bij het ontwikkelen van ruimtelijke en infrastructurele projecten. Ook wordt de kwaliteit van het wandelnetwerk versterkt, met name ten aanzien van onverharde paden, boerenlandpaden en dorpsommetjes. Verder wordt onder meer de bewegwijzering geoptimaliseerd (noordelijk deel) en wordt onderzoek gedaan of het maabeleid van de waterschappen beter rekening kan houden met wandelmogelijkheden. Er komt een loopstimuleringsprogramma en de veiligheid voor wandelaars bij en langs provinciale wegen en bij bushaltes wordt verbeterd. Goed nieuws is ook de komst van een subsidieregeling 'Snelle Stappen', bedoeld voor kleine

infrastructurele maatregelen die een positief effect hebben voor de wandelaar (denk aan een plank over een sloot of een handig bruggetje). Voor de lange termijn wordt toegewerkt naar een Meerjarenprogramma Voetgangersinfrastructuur, opdat in 2028 gewerkt kan worden aan de realisatie van een veilige en aantrekkelijke loopinfrastructuur.

Ideeën, meedenken, meewerken,
neem contact op via groningen@tevoet.nl

De Loopagenda is te vinden op:
https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/Loopagenda_2024-2027.pdf

Rob van der Werff

Noord-Holland - Op de bres voor het wandeltunneltje Leyduin in Heemstede

Maar liefst 16 insprekers togen op 15 februari dit jaar naar het gemeentehuis van Heemstede om daar bij de raadscommissie Ruimte te bepleiten dat de gemeente achter het plan blijft staan om het wandeltunneltje Leyduin aan te leggen. De voorgeschiedenis is bekend: alle onbewaakte overwegen (Niet Actief Bewaakte Overweg, NABO, in spoorjargon) moeten worden opgeheven. ProRail betaalt mee aan een alternatief als de gemeente de helft van de kosten voor haar rekening neemt. De raadscommissie was het echter eens met het college dat er géén tunneltje moest komen en de insprekers konden met lege handen naar huis. Nadat het even erop leek dat de gemeenteraad een motie ging aannemen het tunneltje wél aan te leggen, bleek de meerderheid van de raad uiteindelijk tegen te stemmen. Zoals in het aprilnummer van Lopend Vuur vermeld, is de overweg vanaf 29 maart jl. afgesloten.

TeVoet en Wandelnet wilden het daarbij niet laten zitten en rommelden in hun gereedschapskist met juridische instrumenten. Hebbes: met behulp van een aantal actieve bewoners uit Heemstede verzochten zij Burgemeester en Wethouders (het college) om de openbaarheid van de spoorovergang bij Leyduin te handhaven. De redenering is simpel: meer dan 30 jaar kunnen bezoekers van de Buitenplaats Leyduin vrijelijk de NABO betreden in het pad tussen de Leidsevaart en de Buitenplaats. Als bezoekers, wandelaars een weg minstens 30 jaar lang vrijelijk mogen gebruiken dan is die weg openbaar geworden, aldus de Wegenwet. En in dát geval moeten Burgemeester en Wethouders in beginsel handhavend optreden tegen eenieder die de weg alsnog blokkeert. In dit geval: de NABO fysiek afsluit.

Het college is het niet met ons eens en geeft daarvoor twee argumenten in zijn afwijzend besluit:

1. Allereerst bestaat er volgens het college al sinds 1943 het recht van overpad: het recht om te komen of gaan via het

perceel van een ander. Dit recht geeft elke bezoeker van de Buitenplaats het recht om gebruik te maken van de NABO. Als dit recht van overpad is gevestigd, geldt niet de regel uit de Wegenwet dat een weg openbaar is na 30 jaar te zijn gebruikt door bezoekers, wandelaars. Op zich is daar geen speld tussen te krijgen, geven TeVoet en Wandelnet toe. Zo is het nu eenmaal geregeld in de wet- en regelgeving van ons land. Op verzoek van Wandelnet heeft het Kadaster onderzoek laten doen of in 1943 of daaromtrent inderdaad zo'n recht van overpad is gevestigd en wat daarvan dan de inhoud is. Daarop kwam van het Kadaster het antwoord: er is op de NABO geen recht van overpad gevestigd of opgeheven. Dat is vreemd; de gemeente verzint zoiets toch niet, maar wat niet in het Kadaster is vastgelegd bestaat juridisch niet. In de nazending op het bezwaarschrift zullen we dit de gemeente laten weten. Hier is het laatste woord nog niet over gesproken.

2. Daarnaast stelt het college dat de NABO niet 30 jaar of langer voor wandelaars openbaar is geweest (het vereiste uit de Wegenwet). Heeft het Kadaster gelijk, dan is de situatie onder 1 niet van toepassing en moeten wij aantonen dat de overweg minimaal 30 jaar vrij toegankelijk is geweest. Volgens het college wordt die periode niet gehaald omdat spoorbeheerder ProRail al in 2009 een verbodsbord op de klaphekken van de NABO schroefde. Toegang verboden..., aldus het college. Het van belang zijnde art. 22 Spoorwegwet zou verbieden dat een wandelaar of bezoeker van Leyduin de NABO betreedt?

Wij lezen dat echt niet in de verbodsbomschrijving van artikel 22. Temeer daar dit verbodsbord op de hekken van elke overweg is te vinden.

Vergelijking verbodsbord voormalige NABO Leyduin (19 maart 2024) en bewaakte overweg Koepoortsweg in Hoorn (17 juli 2024)

Artikel 22 Spoorwegwet verbiedt om zich op of langs gedeelten van een hoofdspoorweg te bevinden (met uitzondering van een perron) die niet zijn gelegen in een gelijkvloerse kruising met een weg of in een voor het openbaar verkeer openstaande weg, (...). M.a.w. zolang de wandelaar of de bezoeker blijft op het pad tussen de klaphekken (op de overweg Hoorn Koepoortsweg is dat de weg tussen de overwegbomen) is hij niet in overtreding. Daaruit volgt dat in 2009 de duur van de openbare

toegankelijkheid niet is gestopt, maar gewoon doorliep tot de fysieke afsluiting in maart van dit jaar. En dus is de NABO langer dan dertig jaar openbaar geweest, tenzij het college alsnog aannemelijk weet te maken dat een recht van overpad is gevestigd. Wordt nog best spannend...

Peter Oosterling

Zuid-Holland - Wandelduiker Nieuwerbrug: TeVoet overhandigt cheque

Woensdagavond 10 juli jl. heeft TeVoet aan het begin van de raadsvergadering van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk een cheque van 5.000 euro overhandigd aan wethouder Kersbergen als bijdrage aan de realisatie van de wandelduiker onder het spoor in Nieuwerbrug.

Vorig jaar december deden wij deze financiële belofte bij de inspraak. TeVoet was de eerste die een financiële bijdrage toezegde. Dit voorjaar ging de gemeenteraad akkoord en kwam de financiering rond. Tijdens de treinvrije periode in augustus is de huidige duiker vervangen door de wandelduiker. De opening vindt waarschijnlijk in oktober plaats.

TeVoet heeft zich de afgelopen jaren met verve en met positief resultaat ingezet voor het herstel van de wandelverbinding tussen Nieuwerbrug en het Wiericke gebied. Deze verbinding was verdwenen door de sluiting van de niet bewaakte spoorwegovergang in december 2021. De nieuwe wandelduiker ligt 100 meter oostelijk van de afgesloten spoorwegovergang. Zie voor de actuele situatie de website.

Eeffien Huizing

Utrecht - Het Oude Spoor bij Wilnis

In Lopend Vuur van december 2023 is eerder aandacht besteed aan de plannen van de gemeente De Ronde Venen, om op de voormalige spoorbaan bij Wilnis een geasfalteerd fietspad aan te leggen naast het wandelpad. TeVoet heeft in het voorjaar deelgenomen aan minstens vier zeer drukbezochte inspraakronden in Wilnis. Uiteindelijk maakt het College van B&W voorlopig pas op de plaats bij de uitvoering van de plannen, vanwege de financiële situatie van de gemeente.

Er is ook nog geen keuze gemaakt uit de door een adviesbureau ontwikkelde varianten voor een fietspad naast het wandelpad over een deel van het Oude Spoor. Mogelijk wordt voorgesteld om vanuit bestaande onderhouds- en vervangingsbudgetten de bestaande verbinding beter toegankelijk te maken. Wordt vervolgd...

Ineke Thierauf

Ode aan het Onverhard Wandelen

Oktober is weer de maand van het Onverhard Wandelen. TeVoet organiseert dan extra Odewandelingen. Dit zijn wandelingen, waarbij er aandacht is voor de voordelen van het onverhard wandelen en het belang van het behoud van onverharde paden.

Voorlopige agenda:

5 oktober 2024	Ede–Lunteren (Lustrumwandeling en lunch voor leden van TeVoet)	Afstand 12 km
12 oktober 2024	Twello Onverhard	Afstand 14 km
19 oktober 2024	Zutphen-Klarenbeek.	Afstand: 16 km

Kijk voor verdere informatie op de website van TeVoet: www.tevoet.nl/agenda

Heb je zelf een suggestie voor een Odewandeling? Leuk!

Neem dan contact op met Wim van Tuyl, coördinator Odewandelingen, wimvantuyl@hetnet.nl.